Suomen ympäristökeskus SYKE
Finnish Environment Institute /
Finlands miljöcentral

Lausunto SYKE/2021/9-1

Asianumero

19.2.2021

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta Julkinen asiakirja
TuV@eduskunta.fi

Viite: VNS 4/2020 vp Lausuntopyyntö tulevaisuusvaliokunnalta

Asia: SYKE-2021/9-1 Kirjallinen lausunto ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta

Lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta VNS 4/2020 vp

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteossa tuodaan aikaisempaa selkeämmin esiin ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit, ja ilmasto- ja ympäristöongelmien globaali hallinta on nostettu strategiassa yhdeksi keskeiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaamme tavoitteeksi. Tämä näkökulma olisi siksi tarpeen tuoda esiin jo luvussa 2, jossa linjataan ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustaa ja päämäärää. Asia voitaisiin kirjata esimerkiksi muuttamalla 2. luvun kolmatta kappaletta seuraavasti ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa on keskeistä ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä ilmasto- ja ympäristöongelmien kärjistymisen ennaltaehkäisy kaikessa kansainvälisessä toiminnassa.”

Ilmastonmuutoksen hillintä on selonteossa hyvin ja kattavasti esillä. Ilmastonmuutoksen sopeutuminen sitä vastoin mainitaan vain harvassa yhteydessä, vaikka sopeutumistoimet ovat nimenomaan kriisien ennaltaehkäisemistä. Ilmastonmuutoksen seuraukset näkyvät köyhissä maissa elämisen edellytysten vaikeuttajana jo nyt sään ääri-ilmiöiden yleistymisen seurauksena. Vaikutusten ennustetaan pahenevan, vaikka ilmastonmuutoksen hillintä saataisiin globaalisti alle 2 asteen polulle. Tämän takia etenkin kehitysmaiden toimintaympäristöön vaikuttavien toimien yhteyteen on syytä lisätä ilmastonmuutoksen sopeutumistoimien edistäminen.

Globaalien haasteiden yhteydessä tulisi mainita luonnon monimuotoisuuden väheneminen, puhtaan veden puute ja paikallinen ympäristön pilaantuminen (esim. s. 20), sillä nämä vaarantavat etenkin ruokaturvan ja paikalliset elinehdot. Niillä voi siksi olla kertautuvia vakavia seurauksia. Ilmastonmuutos lisää ja vakavoittaa näitä ongelmia, mutta toistaiseksi ne kuitenkin syntyvät pitkälti kehittyvien talouksien ja kehitysmaiden kestämättömän luonnonvarojen käytön seurauksena. Luonto väistyy etenkin maatalouden käytön tieltä. Suomen yhteistyössä Afrikan, Intian, Kaakkois-Aasian ja Latinalaisen Amerikan kanssa tulee korostaa kestävän luonnonvarapolitiikan toteuttamista, millä vähennetään ja vältetään näiden maiden paikallisia ja alueellisia luonto- ja ympäristöongelmia.

Yhdysvaltoja koskevat selonteon tekstit kuvaavat monin paikoin liikaa Trumpin presidenttikauden vaikutuksia Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeviin asioihin. Presidentti Bidenin myötä tilanne on muuttumassa ja selonteon teksti olisi syytä päivittää vastaamaan nykyistä tilannetta. Esimerkiksi sivulla 8 pitää korjata teksti siten, että Yhdysvallat on palannut Pariisin ilmastosopimukseen (19.2.2021).

Suomen kriisinsietokyvyn yhteydessä ei tuoda esiin kansainvälisen kaupan häiriöiden vaikutuksia kriittisiin tuontiluonnonvaroihin, joista osa Suomen elinkeinotoiminnasta on riippuvia ja joita ei ole perinteisesti otettu huomioon huoltovarmuustoiminnan alueella. Tällaisia ovat muun muassa useat harvinaiset maametallit. Selonteossa tulisi kiinnittää myös huomiota laajemmin tuontiluonnonvarojen rooliin yhteiskuntamme kriisiherkkyyden hallinnassa.

Suurvaltojen luonnonvarapolitiikat ovat osa heidän valtapolitikkaansa, mikä olisi syytä mainita selonteossa potentiaalisena turvallisuusuhkana.

Maailman mennessä kohti hiilineutraaliutta syntyy uudenlainen asetelma maailman taloudessa. Tällä hetkellä valtiot, joiden talous perustuu fossiilisten polttoaineiden käyttöön ja/tai tuotantoon, ovat jatkossa

häviäjiä (jolleivat pysty ajoissa uudistumaan). Tämä muutos voi aiheuttaa esimerkiksi Venäjällä lisää

poliittista epävarmuutta, mikä voi aiheuttaa uudenlaista uhkaa Suomelle. Asia olisi hyvä mainita selonteossa.

Kestävän kehityksen näkökulmaa ja hyvän hallinnon keskeistä roolia strategiassa on hyvä vielä korostaa. Ne ovat tärkeitä lähtökohtia myös ilmastoon, ympäristöön ja luonnonvarojen käyttöön liittyvien konfliktien ennaltaehkäisemiselle.

Suomen ympäristökeskus katsoo, että selonteko on pystynyt hyvin ottamaan kestävän kehityksen sekä ilmasto- ja ympäristöasiat osaksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitikkaa, kun vielä lausunnossa esitetyt lisänäkökohdat otetaan huomioon selonteossa.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet johtaja Jyri Seppälä ja tutkimusjohtaja Eeva Primmer.

Pääjohtaja Leif Schulman

Professori, johtaja Jyri Seppälä